

לימודים מורחבים בחטיבה העליונה –

תוכנית לימודים ירושלים תשע"ט

חברי ועדת המשנה לכתיבת תוכנית הלימודים

פרופ' נילי ואזנה – יו"ר הועדה, ראשת החוג למקרא, האוניברסיטה העברית ירושלים

גב' ענת צידון – מפמ"ר תנ"ך ממלכתי, אגף א' מורשת, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים

הגב' חדווה דנון – מורה וסגנית בבית הספר 'הריאלי', ראשון לציון

הגב' מוריה קלייטמן – מורה בבית הספר "הדמוקרטי", כפר סבא

מר ברוך אוהב שלום – מורה לתנ"ך בבית ספר "בליך", רמת גן

הגב' ענת פלומו – מורה בתיכון קרית שרת, חולון

ד"ר אשר שכטר - ממונה תכניות לימודים – אגף א' מורשת, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים

מר ניר הייסר – מורה בבית הספר "טשרניחובסקי", נתניה

כתבו

ד"ר אשר שכטר – ממונה תכניות לימודים אגף א' מורשת, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים

הגב' ענת צידון – מפמ"ר תנ"ך ממלכתי, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים

קראו והעירו

פרופ' נילי ואזנה – האוניברסיטה העברית, יו"ר ועדת מקצוע תנ"ך ממלכתי יובל אוליבסטון – ראש אגף א' מורשת, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים

ד"ר מירי שליסל יו"ר המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים

חברי ועדת המקצוע בתנ"ך ממלכתי

- פרופ' נילי ואזנה – יו"ר הוועדה, ראשת החוג למקרא, האוניברסיטה העברית ירושלים
- גב' ענת צידון – מרכזת הוועדה, מפמ"ר תנ"ך בחינוך הממלכתי, אגף א' מורשת, המזכירות הפדגוגית
- ד"ר אהרון דיטשר – מרכז מלטון, האוניברסיטה העברית, ירושלים
- גב' איילה פז – מדריכה פדגוגית, תכנית 'רביבים', האוניברסיטה העברית; מכללת דוד ילין, ירושלים
- גב' אליאנה גורדון – מורה בבית הספר 'הריאלי', חיפה
- ד"ר אסנת ברתור – אוניברסיטת תל אביב
- גב' אסנת קליימן – מרצה ומנחה פדגוגית, מכללת קיי, באר שבע
- ד"ר אשר שכטר – ממונה קוריקולארי – אגף א' מורשת, המזכירות הפדגוגית
- ד"ר גלי דינור – מכללה להכשרת מורים 'לוינסקי', תל אביב
- גב' דפנה ליקבורניק – מורה בתיכון מכבים-רעות, ממלכתי
- גב' חדוה דנון – מורה בגימנסיה הריאלית, ראשון לציון, ממלכתי
- פרופ' טובה פורטי – אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע,
- ד"ר יהושע זקבך – מדריך מרכז, אגף א' מורשת, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים
- גב' יעל רשלבך – מורה בבית הספר השרון למדעים ואמנויות ע"ש רוטברג, רמת השרון

מבוא

יחידות ההרחבה בלימודי המקרא מיועדות לתלמידים שבוחרים ללמוד מקרא כמקצוע התמחות. הנושאים ביחידות אלה מבוססים על נושאי חתך (= תימות) המצויים במקרא לספריו השונים. לימוד באמצעות תימות רוחביות אלה מאפשר העמקה ופריסה של יריעת לימוד נושאית, המתמקדת בנושאים הפרושים על פני הקורפוס התנ"כי לרבדיו. מטרת הלימוד ביחידות המוגברות היא העמקה בחומר הנלמד, תוך הרחבת היריעה של הספרות המקראית יחד עם שילוב מאמרים ופרשנות מסורתית, מחקרית וחדשה. עיקר חידושה של התוכנית הוא הבחירה בין יחידות הלימוד, וברוחב היריעה הנושאית שתיפרש לפני הלומדים והמלמדים.

רציונל כללי

ספר התנ"ך הוא אחד הספרים מעוררי השראה לעם היהודי בפרט, ולעמים ודתות בעולם בכלל. היבט פרטיקולרי ואוניברסלי זה מהווה ממד חשוב בספר הספרים. לפיכך, נושאי ההרחבה המוצעים מסוגלים לעורר השראה, חשיבה ביקורתית וריבוי דעות גם היום. אלה נושאים החותרים לרלוונטיות לעולמנו הקיומי, הרוחני והתרבותי, ויש בהם כדי לעודד חשיבה אמפתית וביקורתית הן על התנ"ך, הן על החברה הסובבת אותנו. דומה, כי לימוד היבטים אלה יכול לחולל שיח משמעותי בין עולם התנ"ך ובין עולמם של לומדיו.

ביחידות המורחבות מוצעים שלושה נושאים, בהתאם למחווה באתר התנ"ך ביחידות אלה:

א. **הולך נגד הרוח** – יציאה נגד הזרם, הסמכות והנורמות החברתיות.

ב. **שייכות וזרות** – החיפוש אחר זהות.

ג. **מנהיגות במבחן**.

לתלמידים אינטרניים: היחידות 'שייכות וזרות' ו'מנהיגות במבחן' הן יחידות בהערכה חלופית. אפשר להמיר אחת מהן ביחידה שהמורה בונה בעצמו, בכפוף לקבלת אישור מהפיקוח על הוראת המקרא. היחידה 'הולך נגד הרוח' היא יחידה בהערכה חיצונית (בגרות חיצונית).

יחידות אלה עוסקות באתגרים ובדילמות שאיתם מתמודדים בני אדם באשר הם, ובמבחן החיים והנהגה שעליהם לצלוח. הן מצביעות על מתח קיומי בדרגות שונות בין ערכים

מנוגדים, שיכולים להיות בסיס לתהיותיו ולמשאלותיו של האדם. המתח בין נורמות ובין אמת פנימית, בין הצורך להשתייך ובין תחושת הניכור והזרות במישור הפרטי ובמישור הציבורי. לצד כל יחידה יוצעו מאמרים לעיון ולהרחבה, המתכתבים עם התימה, שיהיו חלק בלתי נפרד מלימוד היחידה. הטקסט התנ"כי ופרשנויותיו יעמדו במרכז השיח, ועליהם ייסוב הדיון להיבטיו השונים.

מטרות כלליות

- א. התלמידים יאהבו תנ"ך ויעמיקו את הלמידה בו, מתוך שיח משמעותי על ההיבטים הערכיים והמגוונים המפורשים בו והמשתמעים ממנו.
- ב. גיבוש של שיח ערכי בחברה מורכבת. נתינת הדעת למצבים המורכבים המצויים בתנ"ך תאפשר לתלמידים להדהד היבטים אלה בחייהם הפרטיים, כיחידים וכקהילות.
- ג. יצירת דיאלוג רב־פנים המאפשר שיח ביקורתי ואמפתי כאחד בין השותפים לו, ובעיקר בין התלמידים ובין מושא השיח, התנ"ך.
- ד. הטקסט התנ"כי ופרשנויותיו יעמדו במרכז השיח, וסביבם ייסוב הדיון להיבטיו השונים.
- ה. מטרת המאמרים היא לפרוש לפני התלמידים פרשנות והבנה אפשרית, המרחיבות את היריעה של הטקסט המקראי. שיח מאמרים זה יעודד את התלמידים לבנות את פרשנותם שלהם, נוסף על הפרשנויות שלמדו, ויאפשר להם לפתח פרשנות אישית וחיבור משלהם לטקסט.
- ו. התלמידים יעמדו על המתח בין הערכים, המתבטאים במצבים השונים של כותבי הטקסט התנ"כי וגיבוריו. הם יתמודדו עם דילמות ערכיות העולות מתוך הטקסט המקראי, וילמדו לנהל שיח ערכי, מעמיק ומורכב.

עקרונות פדגוגיים דידקטיים כלליים

תכנית הלימודים מתבססת על העקרונות הבאים:

1. ערכים – הנושאים שנבחרו מזמינים דיון וטיפול של ערכים כמו סובלנות, אחריות, מוסר, צדק, משפט קדושת החיים.
2. גיוון-התכנית מזמנת דרכי הוראה למידה והערכה מגוונות המאפשרים ביטוי לאינטליגנציות מרובות כמענה לשונות בין התלמידים.

3. פיתוח חשיבה ביקורתית ויצירתית- הנושאים בתכנית הלימודים יידונו תוך שימוש באסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה כגון: ניתוח, השוואה, יישום, נקודות מבט, טיעון וטענה לצורך פיתוח למידה משמעותית מבוססת ידע.
4. רלוונטיות- התכנית מזמנת יצירת שיח לימודי המקשר בין דמויות וסוגיות לבין סוגיות אישיות ודילמות עכשוויות.

להלן פירוט יחידות ההוראה השונות:

א. הולך נגד הרוח (יחידת חובה)

א.1. רציונל ומטרות

כל אדם נתקל בחייו במצבים שונים, שבהם עליו להכריע אם להתאים את עצמו לדעת הרוב, לחברה ולסמכות או לעמוד על צרכיו, על ערכיו ועל עמדותיו ולצאת נגד.

התנ"ך הוא מקור השראה לעולם ערכי נרחב. הוא מקור השראה לשינויים חברתיים, התנהגות החוצה קווים נורמטיביים ולעיתים מגיעה עד לכדי מרידה, כנגד הפוגעים בערכים ובאושיות הומניסטיות ומוסריות. מצד אחד יש בו מעשי מרד וחתרנות שדורשים יחס אמפתי וחיובי, ומצד שני יש בו מעשי מרד וחתרנות הראויים לביקורת. אל שני הצדדים מצטרפים מצבי ביניים, המעוררים התלבטות אמיתית. עמדות מורכבות אלה יידונו ביחידה העוסקת בהליכה נגד הזרם.

גיבורי התנ"ך מתמודדים עם סוגיית ההליכה נגד הרוח בדרכים שונות. ביחידה זו יילמדו סיפורים שבהם דמויות שבוחרות לצאת נגד הרוח. כל דמות והמניע שלה, כל דמות בדרכה שלה, עם הרווחים שבהם היא זוכה והמחירים שהיא משלמת.

מטרות אופרטיביות

1. התלמידים יזהו את המאפיינים הייחודיים והמשותפים של פרקי הלימוד ביחידה מתוך זיקה למתח שבין נורמה מקובלת ויציאה כנגדה.
2. התלמידים יכירו בקיומה ומקומה של הנורמה המקובלת.
3. התלמידים יכירו ויעריכו את היציאה כנגד נורמה מחייבת ויבינו את מניעיו של האדם היוצא כנגד סמכות.
4. התלמידים יבקרו נורמה מחייבת ואף יבקרו את היוצא כנגדה.
5. התלמידים יזהו תמונה מורכבת המתייחסת לנורמה וחשיבותה בחיי אדם מחד גיסא ולמרידה וחשיבותה לחיי אדם מאידך גיסא.
6. התלמידים יבחינו בין מרד ראוי למרד שאינו ראוי, וכן בין נורמה ראויה לבין נורמה שאינה ראויה.
7. התלמידים יעמדו על מידת האחריות הנדרשת לאור נקיטת צעדים אם בהתאם לנורמה או בניגוד לה.

8. התלמידים יפתחו יכולת שיפוט ערכית ומוסרית ויבינו כי יציאה כנגד הנורמה מלווה במחיר אישי וחברתי.

9. התלמידים ירכשו חשיבה ביקורתית, יכולת לפתרון בעיות ולהצגת טיעונים לכאן ולכאן.

10. התלמידים ירכשו מיומנויות להבנת פרשנות עכשווית לנושאים הנלמדים אם באמצעות קריאת מאמרים אקדמיים או באמצעות קריאת פרשנות הגותית לסוגיה.

פרקי הלימוד

הרוח	נגד	הולך
		(יציאה נגד הזרם, יציאה נגד סמכות, מחאה, יציאה נגד נורמות חברתיות)
		תמר בראשית ל"ח
		המיילדות שמות א', ח-כב
		בת פרעה שמות ב' א-י
		מרים במדבר י"ב
		פרשת המרגלים במדבר י"ג-י"ד
		קורח במדבר ט"ז
		בלק ובלעם במדבר כ"ב-כ"ג, א-יג
		בנות צלפחד במדבר כ"ז א-יא, לו
		רחב יהושע ב'
		משל נתן בכבשת הרש שמואל ב' י"ב
		האישה החכמה מתקוע שמואל ב' י"ד, א-כד
		מרד אבשלום, איתי הגיתי שמואל ב' ט"ו
		מרד שבע בן בכרי שמואל ב', כ'
		רצפה בת איה שמואל ב' כ"א
		אליהו מלכים א' י"ח-י"ט, כ"א
		מכיהו בן ימלה מלכים א' כ"ב
		ירמיהו לז, ט-לח, יג' (המורה ילמד את הרקע לירמיהו)
		חוזה לך ברח עמוס ז' י-סוף
		שיר השירים ה', ב-ח, ג' א-ה, ח' ח-יד, - בדגש על הפשט ולא על הפרשנות האלגורית.
		מאמרים:
		מגידוב רוני, שמ"ב כא: רצפה בת איה, מאמרים דידקטיים על פי תוכנית הלימודים במקרא, אגף מורשת, משרד החינוך 2012 (אתר מקראנט).
		רמון עינת, "לב הארי של תמר", בתוך: רביצקי רות (עורכת), קוראות מבראשית, משכל, תל אביב 1999, עמ' 293-300.

ב. שייכות וזרות (יחידת בחירה)

ב.1. רציונל ומטרות

ביחידה זו מרחב הלמידה ינוע בין תחושות שונות, הסותרות ומשלימות זו את זו. תחושות השייכות והזרות באות לידי ביטוי במעגלים שונים: המעגל האישי, המעגל המשפחתי, המעגל השבטי והמעגל הלאומי. התלמידים ייחשפו למורכבות השיח הזהותי היוצא מבין שורות הסיפורים. התלמידים יעמדו על המתח בין האינדיבידואלי ובין הגלובלי, בין האיחוד ובין הייחוד, בין הנאמנות לקול האישי ובין ההליכה לקראת, הפְּשרה, הוויתור, ההכלה והרחבת השורות. מתוך השיח הזה יתבררו שאלות העוסקות בזהות האישית והחברתית של כל תלמיד ותלמידה, ובזהות של החברה שלנו לגווניה ולהשתמעויותיה. סוגיות אלה רלוונטיות לאדם בפרט ולחברה הישראלית לשבטיה בכלל.

יחידה זו מתכתבת היטב עם פרקים מיחידות החובה: האבות, סיפורי יוסף ביחסיו עם אחיו, משה.

ב.2. מטרות אופרטיביות

1. התלמידים יזהו את המאפיינים הייחודיים והמשותפים של פרקי הלימוד ביחידה תוך התמודדות עם המתח שבין הרצון שייכות ותחושת הזרות.
2. התלמידים יבינו שמושגי השייכות והזרות מצויים בעולם התנ"ך ומקרינים לעולמם שלהם.
3. התלמידים יפתחו יכולת שיפוטית ערכית הנוגעת למעגלי השייכות והזרות תוך בחינה אמפטית וביקורתית שלהם.
4. התלמידים יעמדו על מידת האחריות והמחיר הנדרשים לתחושת השייכות והזרות במעגלים השונים.
5. התלמידים יזהו מורכבות בשיח הזהותי, בין הפרטיקולארי והאוניברסלי, בין הנאמנות לעצמי והנאמנות לאחר ולחברה.
6. התלמידים יכירו בערכה של פְּשרה וויתור לצד חשיבות העמידה על עקרונות וערכים מבלי להתפשר.
7. התלמידים יכירו בערכה של תחושת השייכות לחברה לקהילה ללאום ולפרט.

8. התלמידים יכירו בחשיבותה הייחודית של הזרות כמבטאת אמת ערכית התורמת לחברה דווקא על שום זרותה.

ב.3. מיומנויות

ראוי להדגיש את המיומנויות הבאות:

1. התלמידים ירכשו כלים לחשיבה ביקורתית, ליכולת פתרון בעיות ולהצגת טיעונים לכאן ולכאן.

2. התלמידים ירכשו מיומנויות להבנת פרשנות עכשווית לנושאים הנלמדים אם באמצעות קריאת מאמרים אקדמיים והפקת דעות ומסקנות לאורם או באמצעות קריאת פרשנות הגותית ומסורתית לסוגיה.

ב.4. פרקי הלימוד

וזרות	<p>שייכות</p> <p>החיפוש אחר זהות</p> <p>רחב יהושע ב'</p> <p>הגבעונים יהושע ט'</p> <p>סיפורי שמשון שופטים י"ג-ט"ז</p> <p>השומרונים מלכים ב' י"ז, א-ו, כד-הסוף; עזרא ד', עזרא ט'-י'</p> <p>מבוא לאסתר, רקע לחורבן ולגלות: מלכים ב' כ"ד ח - כה. יש לחזור על תאריכי גלות יהויכין וגלות בבל.</p> <p>מגילת אסתר</p> <p>ספר חיצוני למגילת אסתר פרקים ג-ד (תפילות מרדכי ואסתר)</p> <p>מגילת רות</p> <p>דניאל א', ג', ו'</p> <p>היחידה מתכתבת גם עם סיפורי יוסף ואחיו ובמצרים וגם עם דמותו של משה.</p> <p>מאמרים</p> <p>אבנרי אורית, עומדות על הסף, שייכות וזרות במגילת רות ואסתר: בין הכלה להדרה, מכון הרטמן, ירושלים 2015. עמ' 71-75; מעמ' 162, פסקה שנייה, עד עמ' 167, סוף פסקה ראשונה.</p> <p>אמית יאירה, גלוי ונסתר במקרא: פולמוסים גלויים, עקיפים ובעיקר סמויים, ספרי חמד, ידיעות אחרונות, ירושלים 2003, עמ' 88-90.</p> <p>ברנר עתליה, "נשים זרות במקרא", בתוך: בית מקרא א (ק) ספטמבר-נובמבר 1984.</p>
-------	--

ספרים ומאמרים להרחבת המורה:

יפת שרה, "גירוש הנשים הנוכריות", בתוך: משה בר אשר, נח חכם, יוסף עופר (עורכים), **תשורה לעמוס**, אלון שבות, תבונות תשס"ז, עמ' 379-401 (הספר נמצא בכותר).

- המאמר מאוד חשוב ומציג בצורה רחבה ומסודרת את הנושא.

ג. מנהיגות במבחן (יחידת בחירה)

ג.1. רציונל

התנ"ך מציג לקוראיו דפוסי מנהיגים ומנהיגות שונים. היחידה פותחת בדמות המנהיג האידיאלי בעיני ישעיהו (פרק יא). לאור אידיאל זה, לאורך היחידה נכיר מנהיגים שונים, ודפוסי התמודדות עם משברים ואתגרים שהמנהיגות מציבה. מתוך כך יידון הפער בין האידיאל למציאות. הלימוד ייערך מתוך אמפתיה, אך בריזמנית מתוך ביקורתיות מורכבת. חשוב לציין כי העולם התנ"כי אינו מציג את גיבוריו כמושלמים, גם לא את המעולים שבמנהיגים. כולם דמויות אנושיות השואפות לשלמות, שאינה ממומשת באופן מלא. התלמידים ישוו בין דפוסי ההתמודדות של המנהיגים השונים, וינסו לעמוד על ההיגיון שבמעשיהם.

ג.2. מטרות

- התלמידים יכירו מנהיגים תנ"כיים שונים.
- התלמידים יעמדו על לבטיה של המנהיגות התנ"כית ועל התמודדותה האישית, הפוליטית והערכית.
- התלמידים יעמדו על עולמם המנהיגותי והערכי, וידעו להעריך את אישיות המנהיג על אורותיו וצלליו.
- התלמידים יעמדו על מורכבויות שונות של המנהיגות התנ"כית, תוך הבנה ברורה שאין בתנ"ך דמות מושלמת.
- התלמידים יפיקו מן השיח המנהיגותי-התנ"כי שיח רלוונטי לעולמם, העוסק בסוגיית המנהיגות התנ"כית בכללותה תוך השוואה למנהיגות בימינו.

מטרות אופרטיביות

1. התלמיד יכיר דפוסי מנהיגים ומנהיגות שונים וידע להעריכם.

2. התלמידים ירכשו מיומנות להבנת פרשנות עכשווית לנושאים הנדונים באמצעות קריאת מאמרים, מאמרים אקדמיים או באמצעות קריאת פרשנות הגותית ומסורתית לסוגיה.

3. התלמידים יזהו מורכבות בדפוסי מנהיגים ומנהיגות שונים ויפתחו יכולת שיפוטית ערכית תוך שימוש בחשיבה ביקורתית ובגילויי אמפתיה.

מיומנויות

ראוי להדגיש את המיומנויות הבאות:

1. התלמידים ירכשו כלים לחשיבה ביקורתית, ליכולת פתרון בעיות ולהצגת טיעונים לכאן ולכאן.

2. התלמידים ירכשו מיומנויות להבנת פרשנות עכשווית לנושאים הנלמדים אם באמצעות קריאת מאמרים אקדמיים והפקת דעות ומסקנות לאורם או באמצעות קריאת פרשנות הגותית ומסורתית לסוגיה.

ג.3. פרקי הלימוד

מנהיגות

מנהיגות במבחן

חומר מגזע ישי ישעיהו י"א, א-א-י

אהוד בן גרא שופטים ג'

דבורה וברק שופטים ד'

חוק המלך דברים י"ז, יד-כ

גדעון שופטים ו'-ח'

אבימלך ומשל יותם שופטים ט'

יפתח שופטים י"א; יב, א-ז

בקשת העם למלך ומשפט המלך שמואל א' ח'

דוד כמלך שמואל ב' ג'-ד, ה', (א-י), ו', יא-טו, מלכים א' א'

שלמה מלכים א' ג', י"א

פילוג הממלכה: ירבעם ורחבעם מלכים א' י"ב

משל הרועים יחזקאל ל"ד

מאמרים:

זקוביץ יאיר, "על דמות המנהיג במקרא", "מתוך "דמות המנהיג הריאלי והאידיאלי במקרא", בתוך: חוג התנ"ך בבית הנשיא, ירושלים תשנ"ה.

ארגון הלמידה וההערכה

לימודי הרחבה בחטיבה העליונה מיועדים לתלמידים הבוחרים להרחיב ולהעמיק בסוגיות ובנושאים מן המקרא, מעבר לתכנית בהיקף שתי יחידות לימוד, שהיא חובה על הכול. הלימוד ביחידות ההרחבה בלימודי התנ"ך, מבוסס על כתובים מקראיים ומשלב מקורות חוץ מקראיים, מאמרים ופירושים שונים.

הלימודים המורחבים יורכבו משתי יחידות:

- יחידת " הולך נגד הרוח" – ביחידה זו יש ללמד את תכנית הלימודים, כפי שנקבעה על ידי משרד החינוך. התלמיד יבחן במבחן חיצוני של משרד החינוך. משקל יחידת " הולך נגד הרוח" בשקלול הציון הסופי יהיה 40%.

- היחידה המורחבת – (שתי יחידות) ובה שני נושאים:

מנהיגות במבחן

נושא זה יש ללמד על פי תכנית הלימודים שנקבעה ע"י משרד החינוך. ניתן להכניס בו שינויים כגון החלפת פרקי הלימוד בפרקים אחרים, הוספת יצירות אומנות, מאמרים, פרשנויות וכל חומר חוץ מקראי רלוונטי. שינויים אלה יכולים לחול רק על כשליש מהיקף תכנית הלימודים בנושא זה, וייעשו בתאום ובאישור מדריך מפמ"ר, האמון על היחידות המורחבות.

זהות וזרות במקרא.

נושא זה יש ללמד על פי תכנית הלימודים שנקבעה ע"י משרד החינוך. ניתן להכניס בו שינויים כגון החלפת פרקי הלימוד, הוספת יצירות אומנות, מאמרים, פרשנויות וכל חומר חוץ מקראי רלוונטי. שינויים אלה יכולים לחול רק על כשליש מהיקף תכנית הלימודים בנושא זה, וייעשו בתיאום ובאישור מדריך מפמ"ר, האמון על היחידות המורחבות.

ניתן להמיר אחת משתי יחידות אלה ביחידה בית ספרית חלופית בכפוף ובתיאום המדריך מפמ"ר האמון על היחידות המורחבות.

קריטריונים לבניית יחידת לימוד בית ספרית

נושא בית ספרי יכלול בין 20 ל 25 פרקי לימוד מקראיים, לפחות 3 מאמרים העוסקים בנושא, ומקורות חוץ מקראיים (מדרשים, שירה, אומנות וכו')

יש לשים לב כי הפרקים הנבחרים אינם חופפים לפרקי תוכנית הלימודים של יחידות החובה. את הנושא יש להגיש עם מבוא שיסביר את הרעיון המרכזי (הרציונאל) של הנושא ופירוט הפרקים המאמרים והמקורות החוץ מקראיים. את התוכנית יש להגיש לאישור מדריך מפמ"ר האמון על היחידות המורחבות עד ל 30/6.

אנו ממליצים לבתי הספר לרענן מדי שנתיים-שלוש את תכניות הלימודים שלהם, כדי לגוון את השיעורים ואת דרכי ההערכה למורים ולתלמידים כאחד.

משקל "היחידה המורחבת" על שני חלקיה, יהיה 60% בשקלול הציון הסופי.

שני הנושאים- מנהיגות במבחן, שייכות וזרות במקרא(או הנושא הבית ספרי, אם ביה"ס בחר באפשרות זו), יוערכו בהערכה פנימית בית ספרית, על פי מפתח ההערכה שלהלן: דרכי ההערכה ביחידה המורחבת (יחידת מנהיגות במבחן וזרות וזרות במקרא) ההערכה על אחד משני הנושאים, לבחירת בית הספר, תהיה באמצעות מבחן מסכם ברמת בחינת בגרות (מבחן מפמ"ר). המבחן יימסר מבעוד מועד לאישורו של המדריך, האמון על היחידות המורחבות, ובכפוף ללוחות הזמנים שיתפרסמו בתחילת שנת הלימודים. ציון המבחן המסכם יהווה 50% מהציון בהערכה הפנימית.

הנושא השני, שלא נעשה עליו מבחן מפמ"ר, יוערך באמצעות הערכה חלופית בית ספרית,

		באישור ובתיאום עם מדריך מפמ"ר. • לבתי הספר יש יד נרחבת בבחירת הנושאים ובשיטות ההערכה.	
--	--	---	--

מפתח הערכה – בתי ספר אקסטרניים ונבחני משנה

יחידה	סוג ההערכה	משקל	סמל שאלון
הולך נגד הרוח	חיצונית	40%	1261
1. מנהיגות במבחן 2. זהות וזרות במקרא	<u>חיצונית</u>	<u>60%</u>	1262

רשימה ביבליוגרפית

סדרות ופירושים

1. **אנציקלופדיה מקראית**, ערכים שונים בהתאם לצורך, ירושלים, הוצאת מוסד ביאליק.
2. **דעת מקרא על התנ"ך**, ירושלים, הוצאת מוסד הרב קוק.
3. **סדרת הגות במקרא**, מ. המנחם, ע. חובב, (עורכים), תל אביב, הוצאת עם עובד והחברה לחקר המקרא בישראל, 1973-1988.
4. **התנ"ך המבואר**, ע' שטיינזליץ-אבן ישראל (הרב), ירושלים, הוצאת קורן תשע"ח.
5. **מקראות גדולות** (ופרשנות מסורתית בכלל), לאיתור קשיים העולים מן הכתובים.
6. **מקרא לישראל**, תל אביב-ירושלים, הוצאת מאגנס.
7. **עולם התנ"ך**, ירושלים, הוצאת ידיעות אחרונות.
8. **פירוש על התנ"ך**, מ.ד., קאסוטו, ירושלים, הוצאת מאגנס.

ספרי מחקר

1. אמית, י., **היסטוריה ואידיאולוגיה במקרא**, תל-אביב, הוצאת משרד הביטחון, 1977.
2. אופנהיימר, ב., **הנבואה הקדומה בישראל**, ירושלים, הוצאת מאגנס, 1973.
3. אדר, צ., **הסיפור המקראי**, ירושלים, הוצאת הספרים של הסוכנות היהודית, 1979.
4. גלנדר, ש., **ספר בראשית** (כרכים א-ב), רעננה, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 2009.
5. וייס, מ., **זרכו של מקרא**, ירושלים, הוצאת מוסד ביאליק, 1978.
6. זקוביץ, י., **דוד – מרועה למשיח**, ירושלים, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1995.
7. סימון, א. **קריאה ספרותית במקרא: סיפורי נביאים**, ירושלים, הוצאת מוסד ביאליק, 1977.
8. שלשיר, צ., (עורכת), **ספרות המקרא**, מבואות ומחקרים (שני חלקים), ירושלים, תשע"א.
9. יפת, ש., **בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים: מחקרים בתקופת שיבת ציון, תולדותיה, ספרותה, לשונה, השקפותיה ועולמה הדתי**, ירושלים, תשע"ח.
10. רופא, א., **מבוא לספרות המקרא**, ירושלים, תשס"ו.
11. זקוביץ, י., **דוד – מרועה למשיח**, ירושלים, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1995.
12. סימון, א. **קריאה ספרותית במקרא: סיפורי נביאים**, ירושלים, הוצאת מוסד ביאליק, 1977.

ספרי עיון, מסות

1. גורן, י. לוז, א. ליכט, י. מוסקין, כ. מירון-אילון, צ., **האדם בסיפור גן העדן על-פי פרשנות הרמב"ן**, ירושלים, האגף לתוכניות לימודים במשרד החינוך, 1992.
2. סימון, א. **בקש שלום ורדפהו**, תל-אביב, הוצאת ידיעות אחרונות, 2002.
3. רביצקי, ר. (עורכת), **קוראות מבראשית**, תל-אביב, הוצאת ידיעות אחרונות, 1999.
4. רוז, ה. **חכמה ומשל במקרא**, ירושלים, הוצאת ש. זק, 1980.

5. סימון, אריה. **אדם בצלם – הינוך הומניסטי ולימוד המקרא**, תל אביב, עם עובד, 1991.
6. צביאלי, ב. (עורך), **שיחות במקרא (כרכים א-ב)**, ירושלים, קריית ספר, 1979.
7. שלו, מ. **תנ"ך עכשיו**, ירושלים ותל אביב, שוקן, 1985.
8. שראל, ב. **אטלס מבוא להבנת המקרא**, ירושלים, כרטא, 1997.
9. שכטר י. , **על הכנת הנפש להוראת התנ"ך**, בתוך: י. שכטר, **ממדע לאמונה**, תל אביב, הוצאת דביר, תשי"א, עמ' 125-134.
10. שכטר י., **פרקי הדרכה בתנ"ך**, ירושלים-תל אביב, ניומן, תש"ך.
11. שכטר י., **מבוא לתנ"ך**, תל אביב, יסוד, 1968.

אתרי אינטרנט

- א. אתר 'תנ"ך ממלכתי' כאן.
- ב. אתר 'מקראנט כאן'.